

Lähte Ühisgümnaasium

KIRJALIKE TÖÖDE VORMISTAMINE LÄHTE ÜHISGÜMNAASIUMIS

Juhend

Lähte 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TÖÖ STIIL JA KEELEKASUTUS	3
2. TÖÖ VORMISTUS	3
2.1. Töö kirjastiil ja üldnõuded	3
2.2. Peatükid ja pealkirjad	4
2.3. Tabelid ja joonised	6
2.4. Valemid ja loetelud	9
2.5. Arvud ja lühendid	10
2.6. Tiitelleht	11
2.7. Sisukord ja lehekülgede nummerdamine	11
2.8. Sissejuhatus	12
2.9. Töö sisuline osa	12
2.10. Arutelu ja järeldused	13
2.11. Lisad	13
3. VIITAMINE JA KASUTATUD ALLIKATE ESITAMINE	13
3.1. Viitamine, refereerimine ja tsiteerimine	13
3.2. Kasutatud allikate loetelu	18
LISA 1. Uurimistöö tiitellehe näidis	20
LISA 2. Loovtöö tiitellehe näidis	21
LISA 3. Viidete vormistamise näited	22
LISA 4. Kasutatud allikate loetelu vormistamise näited	23

*Kirjuta nii lühidalt kui võimalik
ja nii pikalt kui vajalik.*

SISSEJUHATUS

Kirjalikud tööd on referaat, essee, loovtöö, uurimistöö, praktilise töö või projekti aruanne. Juhend on mõeldud abiks kirjalike tööde koostamisel ja vormistamisel ning sisaldab üldisi nõudeid. Lisaks tuleb järgida loovtöö või uurimistööde ja projektide aruannete koostamise juhendeid.

Juhendi koostamisel on aluseks võetud American Psychological Associationi 7. trüki (APA 7) juhised ning kohandatud Lähte Ühisgümnaasiumis kasutamiseks.

1. TÖÖ STIIL JA KEELEKASUTUS

Töö kirjutatakse korrektses eesti keeles, järgitakse õigekirjareegleid ja on stiililiselt ühtne. Kasutatakse umbisikulist tegumoodi (töös käsitletakse, analüüsitakse) või kolmanda pöörde vormi (autor vaatlleb, analüüsib).

Kirjutamisel tuleb jälgida, et väljendused oleks loomulikud ja lihtsad ega liialdataks võõrsõnadega. Vältida tuleb pikki lauseid, sõnakordusi, slängi ning emotsionaalsust.

2. TÖÖ VORMISTUS

2.1. Töö kirjastiil ja üldnõuded

Kõik kirjalikud tööd on samasuguste nõuetega:

- pealkirjade ja kehateksti kirjatüüp on Times New Roman, erandkorras võib programmeerimise lähtekoodi vormistamiseks kasutada kirjatüüpi Consolas;

- lehekülje veerised on 2,5 cm igast küljest;
- kehateksti tähemärgi suurus, ka jooniste ja tabelite pealkirjades, on 12 punkti, erandkorras võib programmeerimise lähtekoodi programmeerimise lähtekoodi vormistamiseks kasutada tähemärgi suurust 10;
- kehateksti reavahe on 2,0 ning sisukorras, loeteludes, tabelites, joonistes sees 1,0;
- kehateksti lõikude vahe on 12 punkti;
- taandrida ei kasutata;
- kehatekstis kasutatakse rööpjoondust (teksti mõlemad servad on sirged), kasutatud kirjanduse loetelus vasakjoondust (teksti ainult vasak serv on sirge);
- kehateksti sees tohib pakus kirjas (*bold*) teha vaid üksikud sõnad, mida vaja rõhutada;
- kehateksti sees tohib kaldkirja (*italic*) kasutada vaid võõrkeelsete sõnade puhul;
- kehateksti sees ei kasutata allajoonimist (*underline*);
- kirjavahemärkide, protsendimärgi ja kraadi tähise ees tühikuid ei ole;
- sulgude ja nendes oleva teksti vahele ning mõttekriipsu ümber ei jäeta tühikuid, kui see asendab sõna „kuni“;
- tühikud jäetakse tehte- ja suhtemärkide ümber ning lühendite ette;
- kui arvu ennast väljendatakse positiivse või negatiivsena, ei jäeta tehtemärkide ja numbri vahele tühikut;
- kahe sõna vahel on ainult üks tühik.

2.2. Peatükid ja pealkirjad

Kirjalike tööde puhul võib kasutada kuni kolmetasemelist liigendamist (joonis 1).

Peatükkide ehk esimese taseme peatükkide pealkirjad (*pealkiri 1 / heading 1*) nõuded on:

- läbivalt suurtähtedega;
- tähemärgi suurus on 16;
- paksus kirjas (*bold*);
- pealkirja järel vaba ruumi 12 punkti;
- uus peatükk järgneb eelmisele ilma leheküljevahetusega. Uuelt lehelt (funktsiooniga „leheküljepiir“ või „page break“) algavad ainult sisukord, sissejuhatus, kokkuvõte, kasutatud kirjanduse loetelu ja lisad.

Alapeatükkide ehk teise taseme peatükkide pealkirjad (*pealkiri 2 / heading 2*) nõuded on:

- tavalises kirjas (ei ole läbivalt suurtähtedega);
- tähemärgi suurus on 14 punkti;
- paksus kirjas (*bold*);
- ees ja järel on vaba ruumi 12 punkti.

Pealkirja ja alapealkirja vahele ei kirjutata teksti. Esimese astme peatükis peab olema rohkem

kui üks alapeatükk (teise astme peatükk). Kui esimese astme peatükis ei ole üle ühe teise astme

peatüki, siis kirjutatakse tekst ainult esimese astme peatüki pealkirja alla, alapealkirja (teist astet) ei kasutata.

Alapeatüki alapunktide ehk kolmanda taseme peatükkide pealkirjad (*pealkiri 3 / heading 3*) nõuded on:

- tavalises kirjas (ei ole läbivalt suurtähtedega);
- tähemärgi suurus on 13 punkti;
- paksus kirjas (*bold*);
- ees on vaba ruumi 12 punkti.

Kõikide tasemete pealkirjad nummerdatakse (v.a. sisukorra, sissejuhatuse, arutelu, kokkuvõtte, kasutatud kirjanduse loetelu ja kokkuvõtte pealkirjad ning tiitellehel) järgarvudega, st iga numbri lõppu läheb punkt ja teksti järele ei panda punkti. Kui pealkiri on küsimus, siis lõpeb see küsimärgiga. Kui teise või kolmanda astme pealkirjaga samale lehele ei mahu vähemalt kaht rida sellele järgnevat kehteksti, tuleks trükkimist alustada järgmiselt lehelt.

Joonis 1. Pealkirjade liigendamine joonise pealkiri ja joonis peavad juhendis jääma samale leheküljele

1. PEATÜKK (ESIMENE TASE)

1.1. Alapeatükk (teine tase)

1.1.1. Alapeatüki alapunkt (kolmas tase)

2.3. Tabelid ja joonised

Tabelites ja joonistel kasutatakse üldiselt kirjamärgi suurust 10 punkti ning lihtreavaheit (1,0). Tabelid ja joonised ning neis kasutatud skaalad peavad olema sarnased. Tabelid ja joonised tuleb nummerdada neile viitamise järjekorras, pealkirjastada ning paigutada sisult sobivasse kohta tekstis, tüüpiliselt selle tekstilõigu järele, milles neile osutatakse. Töö põhiosas ei tohiks olla suuri tabeleid ulatusliku ja töötlemata arvmaterjaliga ning üleliigselt jooniseid. Sedalaadi tabelid või olulised joonised tuleks paigutada töö lisse. Igale töö põhiosas kasutatud tabelile ja joonisele tuleb tekstisiseselt ka viidata, näiteks:

Joonisel 2 on välja toodud uuringu käigus leitud veojõu sõltuvus veetava keha massist.

Väljahingatava õhu koostis oli katsealustel 75% CO₂, 16% hapnik, 5% lämmastik ja 4% veeaur (joonis 3).

Kui töös kasutatud tabeli või joonise autor on erinev töö autorist, tuleb viidata selle originaalsele autorile pealkirjas (vt joonise 2 ja tabeli 1 pealkirju).

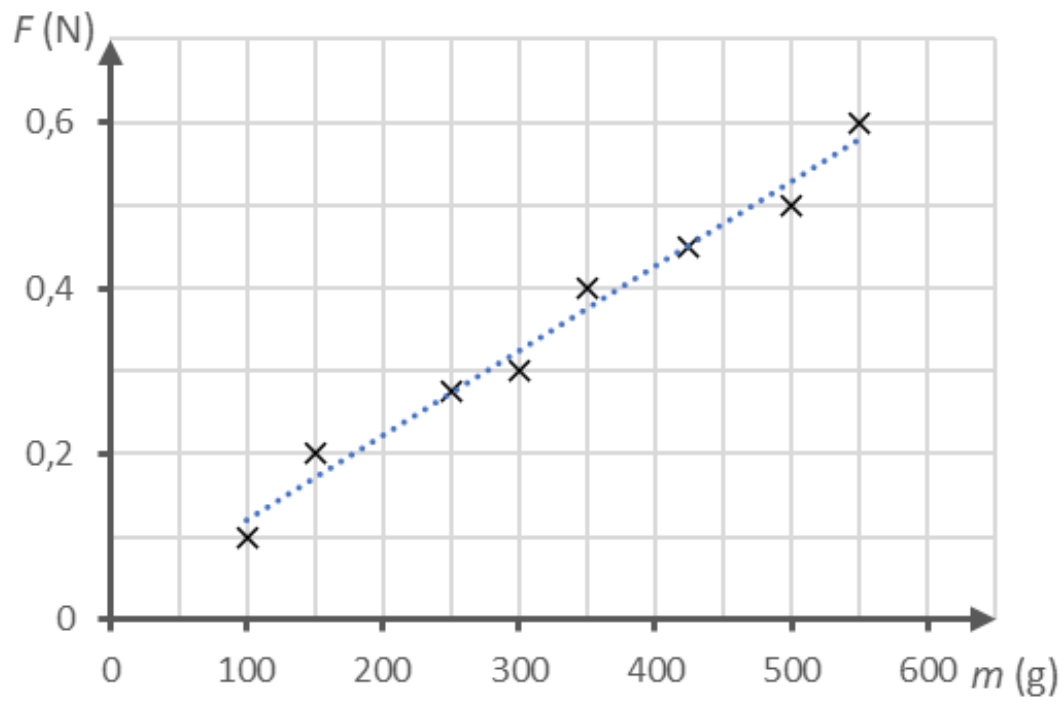
Iga joonise ja tabeli pealkiri algab paksus kirjas (*bold*) oleva numbri ja punktiga (nt **Joonis 1.** või **Tabel 1.**). Järjekorranumbri järele tuleb pealkiri tavalises kirjas ning pealkirja lõppu punkti ei panda.

Nii joonise kui ka tabeli laius on sama laius, mis on töö kehteksti laius ehk äärtest 2,5 cm. Joonis või tabel koos pealkirjaga peab alati olema tervikuna ühel lehel. Kui vormistuslikult vaja, on lubatud jätta lehe lõppu tühjad read, et joonise või tabeli pealkiri oleks järgmisel lehel joonise või tabeli kohal (vaata näiteks järgmisel kolmel leheküljel jooniste ja tabelite ning nende pealkirjade paiknemist). Joonise näidetena on toodud joonised 2 ja 3.

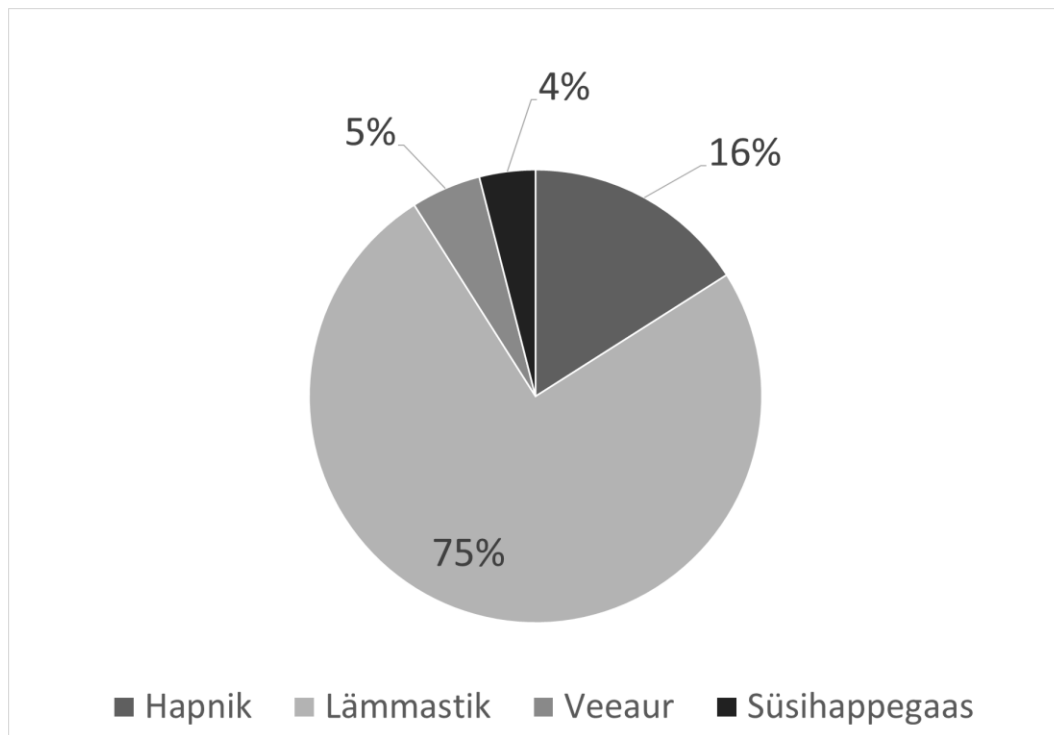
Jooniste alla käivad kõik illustratsioonid, sh diagrammid, graafikud, skeemid, kaardid ja fotod.

Pealkirjas kasutatakse kõigi puhul siiski “Joonis”.

Joonis 2. Veojõu sõltuvus veetava keha massist (Pear & Krack, 2024)

Joonis 3. Väljahingatava õhu koostis

Tabeli veergude pealkirjades ehk tabelipeas kasutatakse suurt algustähte ja need on keskjooendatud. Ülejäänud lahtrites on tekst vaskjooendatud ning numbrid parem- või keskjooendatud. Lahtris olev tekst kirjutatakse suure algustähega, v.a juhul, kui veergude või ridade pealkirjade ülesehitus tingib väikese algustähe. Teksti lõpus ei ole punkti. Kui lahtris on mitu lauset, siis pannakse punkt nende vahele, kuid mitte viimase lause lõppu. Mõõtühikud näidatakse tabeli pealkirjas, kui kõik suurused tabelis on sama mõõtühikuga, või veergude või ridade pealkirjades, kui suurused veergudes või ridades on sama ühikuga. Juhul, kui tabel ühele leheküljele ei mahu, tehakse lehe paremasse alumisse nurka märge (*järgneb*). Näidetena on välja toodud tabel 1 ja 2.

Tabel 1. Suurima majandusega riigid maailmas 2022. aasta seisuga (World Bank, 2023)

#	Riik	SKT (USD)	SKT kasv (%)	Rahvaarv	SKT <i>per capita</i> (USD)
1	Ameerika Ühendriigid	25,46 trl	2,06	338,3 mln	75 269
2	Hiina	17,96 trl	2,99	1,426 mld	12 598
3	Jaapan	4,23 trl	1,03	123,9 mln	34 135
4	Saksamaa	4,07 trl	1,79	83,4 mln	48 845

Tabel 2. Sündimuse üldkordaja aastatel 2018-2021 Balti riikides (sünnid 1000 elaniku kohta)

Riik	2018	2019	2020	2021
Eesti	10,9	10,6	9,9	10,0
Läti	10,0	9,8	9,2	9,2
Leedu	10,0	9,8	9,0	8,3

2.4. Valemid ja loetelud

Valemid esitatakse omaette real. Valemite ja matemaatiliste avaldiste saamist tuleb selgitada. Valemis kasutatud sümbolid tuleb töös esmakordsel kasutamisel seletada valemi järel. Sümbolite seletus algab uuel real sõnaga „kus“ (koolonit ei kasutata). Tähised kirjutatakse kaldkirjas ning ühikud tavakirjas. Valemid nummerdatakse ja valemist paremale poole sulgudesse kirjutatakse ainult valemi number. Näitena on toodud valem 1.

Ristküliku pindala (S) avaldub valemiga:

$$S = a \cdot b, (1)$$

kus a on ristküliku ühe külje pikkus ning b on ristküliku teise külje pikkus.

Loetelu punktid märgitakse araabia numbritega või mõttekriipsudega ning kogu töös läbivalt sama moodi. Kui loetelu jaotised on terviklaused, mida on alustatud suure tähega, siis

lõpetatakse jaotised punktiga. Kui loetelu jaotised sisaldavad pikemaid fraase, terviklauset või -lauseid, siis alustatakse väiketähega ning eraldatakse jaotised semikooloniga. Lühemad, ühe-kahesõnalised jaotised eraldatakse komaga. Viimase jaotise lõppu pannakse punkt.

Loetelus kasutatakse nummerdamist siis, kui on oluline osade järjekord või arv. Kui loetelu osade järjekord või arv pole tähtis, tuleb kasutada loendit mõttekriipsude kujul. Teistsuguseid märke ei kasutata. Näitena toodud kaks loetelu.

Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi on olnud järgmised presidendid:

- 1) Lennart Meri,
- 2) Arnold Rüütel,
- 3) Toomas Hendrik Ilves,
- 4) Kersti Kaljulaid,
- 5) Alar Karis.

Eesti Vabariigi presidendile kuuluvate ülesannete seas on järgnevad:

- peaministri kandidaadi määramine;
- Vabariigi Valitsuse ametisse nimetamine;
- põhiseaduse muutmise algatamine;
- Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamise;
- ministrite vabastamine peaministri ettepanekul.

2.5. Arvud ja lühendid

Arvud ühest kümneni, tuhat, miljon ja miljard kirjutatakse kehatekstis harilikult sõnadega. Kui tekstis esitatakse rohkesti arvandmeid, võrreldakse teatud arve või kui lähestikku on suured ja väikesed arvud, on ilmekam kasutada numbreid. Viie- ja suuremanumbrilistes arvudes jagatakse numbrid harilikult kolme numbri kaupa rühma lõpust (ühelistest) alates (nt. 6 748 422 eurot). Kümnenemurru täis- ja murdosa vahele kirjutatakse koma, mitte punkt. Tähiste ja mõõtühikute ees kirjutatakse kõik arvud numbritega (nt 5 m).

Üldkasutatavad lühendid (a – aasta, nt – näiteks, jne – ja nii edasi) ei vaja selgitamist. Vähetuntud lühendeid selgitatakse nende esmakordsel esinemisel tekstis, nt. Lähte Ühisgümnaasium (LÜG) ning edaspidi kasutatakse tekstis lühendit. Lühenditerohke töö korral esitatakse lühendite selgitused eraldi lehel töö sisukorra järel. Lühendeid tuleb kasutada säästlikult, eelistades üld- ja teaduskeeles traditsioonilisi lühendeid. Vältida tuleb lühendite kunstlikku loomist. Pealkirjades lühendeid ei kasutata.

2.6. Tiitelleht

Tiitelleht on töö esileht ja kajastab töö sisu puudutavat informatsiooni. Tiitellehe tähtsaim osa on pealkiri, mis on sõnastatud selgelt ja katab kogu töö sisu.

Tiitellehe vormistuses kasutatakse erinevat kirjastiili: töö pealkirjas on tähemärgid suuruses 18 punkti, läbivalt suurtähtedega ja paksus kirjas (*bold*); töövormis (uurimistöö, referaat, loovtöö jms) tähemärgi suurus 16 punkti; ülejäänud teksti tähemärgi suurus 14 punkti. Uurimistöö ja loovtöö tiitellehe näidis on toodud juhendi lisas 1 ning referaadi tiitelleht lisas 2.

Tiitelleht sisaldab järgmist informatsiooni:

- kooli nimetus;
- töö pealkiri;
- kirjaliku töö tüüp (uurimistöö, loovtöö, referaat jms);
- töö autori ees- ja perekonnanimi;
- juhendaja/aineõpetaja ees- ja perekonnanimi;
- töö tegemise koht (kooli asukoht) ja aasta.

2.7. Sisukord ja lehekülgede nummerdamine

Sisukord on töö kõikide peatükkide, alapeatükkide ja alapunktide hierarhiline esitus täpses vastavuses nende pealkirjade ja alguslehekülgede numbritega (vt juhendi sisukorda). Sisukorra loetellu ei märgita sisukorda ennast, loetelu algab sissejuhatusega. Sisukord lisatakse kõikidele

uurimistöödele ja loovtöödele. Muudele kirjalikele töödele, mille põhiosa maht on väiksem kui 15 lehekülge, ei lisata sisukorda (mahtu ei arvestata tiitellehte, sisukorda, kasutatud kirjanduse nimekirja ja lisa). Sisukorra koostamisel kasutatakse automaatvormingut.

Leheküljenumbrid paiknevad lehe jaluses keskel, kasutatakse automaatset nummerdamist. Tiitellehte ei nummerdata, kuigi loendatakse, st leheküljenumbrid algavad tiitellehele järgneval leheküljel numbriga 2. Lehekülgede nummerdamine lisades jätkub.

2.8. Sissejuhatus

Sissejuhatus on lühike ja konkreetne selgitus selle kohta, miks teemat käsitletakse ja mis on töö eesmärk. Uurimistöö puhul sisaldab sissejuhatus teema valiku põhjendust, uurimisprobleemi, töö eesmärki ning uurimisküsimusi, -ülesandeid või hüpoteese. Loovtöö puhul sisaldab sissejuhatus teema valiku põhjendust, ülevaadet töö ülesehitusest, meetoditest ja peamistest allikatest. Sissejuhatuse eri osad peavad olema omavahel loogilises kooskõlas ning moodustama terviku. Kui autor soovib töö valmimisega seoses kedagi tänada, on seda sobilik teha sissejuhatuse lõpus.

2.9. Töö sisuline osa

Töö sisuline osa kirjutatakse ja struktureeritakse vastavalt töö tüübile ning see peab moodustama loogilise terviku. Sisuline osa koosneb teemat ja selle alateemasid käsitlevatest peatükkidest, mis on pealkirjastatud vastavalt peatüki sisule. Töö sisuline osa hõlmab peatükke töö 1) teadusliku tausta, uuritavate või uuritava materjali; 2) metoodika ning 3) tulemuste kohta. Töö sisuline osa peab sisaldama viiteid. Kõik allikad, millele töös viidatakse, tuleb esitada kirjanduse loetelus.

2.10. Arutelu ja järeldused

Arutelus kajastub autori enda panus teema käsitusse: autor tõstab esile töö olulisemad aspektid, arutleb nende üle ning esitab oma põhjendatud seisukohad teema ja varasemate allikate suhtes. Järeldused esitab autor töö sisust tulenevalt ning need peavad vastama töö eesmärgile.

2.11. Lisad

Lisad täiendavad töö sisu ja aitavad seda paremini mõista. Kõik lisad algavad uuel lehelt, pealkirjastatakse (esimese astme pealkirja vormistusega), nummerdatakse neile viitamise järjekorras ning paigutatakse töö lõppu. Kui lisa on mahukam kui üks lehekülg, tehakse eelmise lehekülje alaserva märke (järgneb). Tekstis viidatakse lisa numbrile sulgudes, lisades ette “vt”, näiteks (vt lisa 1). Kui lisa esitatud joonis, tabel, loetelu vms ei ole autori oma, tuleb selle päritolule täpselt viidata.

3. VIITAMINE JA KASUTATUD ALLIKATE ESITAMINE

3.1. Viitamine, refereerimine ja tsiteerimine

Viitamine on igas kirjalikus töös möödapääsmatu. Kõikidele teiste autorite loodud materjalidele, mida on töös kasutatud, tuleb viidata. Teise autori loodud töö või selle osa avaldamist oma nime all nimetatakse loomevarguseks ehk plagiaadiks. Selle vältimiseks viidatakse nii, et lugejale oleks eksimatult mõistetav, millised ideed ja seisukohad kuuluvad teksti autorile ning millised pärinevad teistelt autoritelt ja/või teistest allikatest. Lubatud on ainult nimeline viitamine APA 7 süsteemi järgi. Viitesse kirjutatakse autori perekonnanimi või autorite perekonnanimed, materjali ilmumise aasta, vajaduse korral ka lehekülje number ning

kõik viite osad eraldatakse üksteisest komaga. Viide on sulgudes lause lõpus enne punkti. Kui autori nime kasutatakse tekstis, on viites ainult materjali ilmumise aasta autori nime järel. Hea tava järgi mitut lauset järjest ühe autori allikaga ei kirjutata. Lisas 3 on kokkuvõtte tekstisest viidete vormistusest. Näitena on välja toodud kaks lauset.

Maailma rahvaarvu tõusuga ning majanduse arenguga on kiirenenud ka jäätmete teke üle maailma (Marín-Beltrán *et al.*, 2022). Eurostati (2022) andmetel sorteeriti 2020. aastal Eestis 28,9% tekkinud jäätmetest.

Refereerimine on teise autori seisukoha oma sõnadega ümberjutustamine. Refereeringut muust tekstist ei eristata, kuid alati viidatakse allika autori nimele ja ilmumise aastale. Refereering sõnastatakse nii, et oleks arusaadav, kus kajastuvad refereeritava autori ideed ja kus algavad refereeri ja tõlgendused ja kommentaarid. Lehekülgedele viitamine ei ole kohustuslik. Kui refereering on ühe lause pikkune, kirjutatakse sulgudega viide lause sisse enne punkti. Kui refereering on mitme lause pikkune, kirjutatakse sulgudega viide pärast viimase lause punkti. Mitme lause pikkuseliste refereeringute puhul peaks eelistama autori nime lisamist teksti, millele järgneb aastaarv sulgudes, et oleks kergemini eristatav originaalse autori ideed ning refereeri ja tõlgendused. Näitena on välja toodud originaaltekst ja refereeringu näide.

Originaaltekst Sulev Mäeltsemees õpikust „Geograafia gümnaasiumile III. Maailma ühiskonnageograafia“: Alatoitus on seisund, kus inimene ei ole pikema aja jooksul saanud keha normaalseks toimimiseks vajalikus koguses üht või mitut tüüpi toitaineid: rasvu, valke, süsivesikuid, mineraalaineid, vitamiine, vett. Seetõttu nõrgeneb keha vastupanuvõime haigustele ja võivad tekkida mitmesugused tervisehäda d.

Refereering (viide täielikult sulgudes): Alatoitluse all kannatavad inimesed on nõrgenenud vastupanuvõimega haigustele ühe või mitme toitaine tüübi vähese koguse tõttu kehas (Mäeltsemees, 2015).

Refereering (nimi tekstis ja viites aastaarv): Mäeltsemehe õpikus (2015) on välja toodud, et alatoitluse all kannatavad inimesed on nõrgenenud vastupanuvõimega haigustele ühe või mitme toitaine tüübi vähese koguse tõttu kehas.

Tsiteerimine on sõnasõnaline väljavõte teise autori tekstist, mis vastab täielikult originaalile nii sõnastuselt kui ka kirjavahemärkidelt. Üldiselt kasutatakse tsiteerimist ainult vajadusel, kui autori täpne sõnastus on oluline idee edastamiseks. Tsitaati ehk otselaenu ei tohi sõnu lisada ega sealt sõnu välja jätta. Samuti ei liideta üheks lauseks mitmest kohast võetud lausekatkeid. Kui tsiteeritavast lausest või lõigust on osa välja jäetud, tuleb selle asemele paigutada väljajätupunktid ehk „...“. Tsiteeritav tekst eraldatakse muust tekstist jutumärkidega. Näitena on välja toodud tekst:

President Alar Karis (2023) ütles vabariigi iseseisvuspäeva kõnes, et „meie lähema kümne aasta suur ülesanne peab olema energeetika korda saamine, sest muidu muutub see üha enam Eesti arengu pärssijaks“.

Kui autoreid on kaks, nimetatakse alati mõlemat. Tekstis on kahe autori nime vahel sõna „ja“ ning sulgudes on nimede vahel „&“. Näitena on välja toodud kaks lauset.

Wangi ja Zhang (2022) hinnangul on jäätmekäitluse teemade kajastus riiklikus

õppekavas üks olulisemaid viise, kuidas jäätmekriisi lahendada ja tulevikus ära hoida.

Jäätmekäitluse teemade kajastus riiklikus õppekavas on üks olulisemaid viise, kuidas jäätmekriisi lahendada ja tulevikus ära hoida (Wang & Zhang, 2022).

Kui autoreid on kolm või rohkem, viidatakse tekstis esimesele autorile ja lisatakse lühend "jt" ning sulgudes kasutatakse "jt" asemel ladinakeelset lühendit "*et al.*" (kaldkirjas ja punktiga). Kirjanduse loetelus kirjutatakse välja kõikide autorite nimed. Näitena on välja toodud kaks lauset.

Kaza jt (2018) väidavad, et igapäevaseid olmejäätmeid tekib ligi 2 miljardit tonni aastas.

Igapäevaseid olmejäätmeid tekib ligi 2 miljardit tonni aastas (Kaza *et al.*, 2018).

Kui teosel pole autorit, viidatakse materjali pealkirjaga. Kui materjalil on pikem pealkiri, kirjutatakse vähemalt kaks esimest sõna ning lisatakse väljajätupunktid ehk „...“. Näitena on välja toodud üks lause.

Eestis vohavad suve lõpus paljudes järvedes sinivetikad (Eesti järvede ..., 2022).

Kui allikaid on mitu, pannakse viited ajalisse järjestusse alates kõige vanemast ning eraldatakse üksteisest semikooloniga. Näitena on välja toodud üks lause.

Varasemad uuringud on tõestanud, et 3-astmeline kontekstipõhine õpe on edukas loodusteaduslike teadmiste ning pädevuste arendamisel (Luks, 2014; Leal-Rodriguez ja Albort-Morant, 2019; Laukens *et al.*, 2019; Soo, 2021).

Kui samalt autorilt on samast aastast mitu materjali, siis pannakse publikatsioonid pealkirjade järgi tähestikjärjestusse ja aastaarvudele lisatakse vastavalt kirjatähed a, b, c jne viitesse nii tekstis kui ka kasutatud kirjanduse loetelus (vt. alapeatükk 3.2.).

Tekstis viited: Põhikooli lõpueksamid 2023/2024. õppeaastal toimuvad veel teadmata ajal, samas kui gümnaasiumi riigieksamite ajad on juba välja kuulutatud (Haridus- ja Noorteamet, 2023a; 2023b)

Loetelus viited:

Haridus- ja Noorteamet. (2023a, 5. juuni). Põhikooli lõpueksamid. <https://harno.ee/eksamid-testid-ja-uuringud/eksamid-testid-ja-lopudokumendid/pohikooli-lopueksamid>

Haridus- ja Noorteamet. (2023b, 1. juuni). Riigieksamid. <https://harno.ee/eksamid-testid-ja-uuringud/eksamid-testid-ja-lopudokumendid/riigieksamid>

Kui allika avaldamiskuupäev puudub, kirjutatakse tekstisiseses viites aasta asemel „kuupäev puudub“, näiteks (Tallinna Ülikool, kuupäev puudub).

Igale töö põhiosas kasutatud tabelile ja joonisele tuleb tekstisiseselt ka viidata, näiteks:

Joonisel 2 on välja toodud uuringu käigus leitud veojõu sõltuvus veetava keha massist. Väljahingatava õhu koostis oli katsealustel 75% CO₂, 16% hapnik, 5% lämmastik ja 4% veeaur (joonis 3).

Kui töös kasutatud tabeli või joonise autor on erinev töö autorist, tuleb viidata selle originaalsele autorile pealkirjas (vt joonise 2 ja tabeli 1 pealkirju).

Kaudne viitamine ehk ristviitamine ei ole lubatud ühegi allikaga.

3.2. Kasutatud allikate loetelu

Kasutatud allikate loetelus tuuakse välja ainult töös viidatud allikad. Töö ei tohi sisaldada löike viitamata allikatest. Allikaks võivad olla raamatud, artiklid, internetimaterjalid, uurimistööde aruanded, normatiivaktid, instruktiiv- ja metoodilised materjalid, käsikirjad, intervjuud, loengukonspektid jm. Kirjed esitatakse tähestikulises järjestuses ja järjekorranumbreid ei kasutata.

Kõik viited on vormistatud ühtmoodi, kuid vastavalt allika tüübile on mõningad eripärad vormistuses (vt lisa 4). Tüüpiliselt koosneb kirje autori perekonnanimest, eesnime esitähdest, materjali avaldamise aastast, pealkirjast (pealkiri kursiivis) ja publikatsioonist, milles materjal avalikustati, või kirjastuse nimest. Kahe ja enama autori puhul kasutatakse loetelus märki “&” (kolme ja enama autori puhul viimase autori ees) ja selle ette käib koma. Täpse aastaarvu puudumise korral kirjutatakse aastaarvu asemel „kuupäev puudub“, kuid selliseid allikaid peaks gümnaasiumiastmes vältima. Näidetenä on toodud üldise vormistuse alus ning kolm lihtsamat viidet.

Perekonnanimi, E. (aastaarv). *Peatüki või artikli pealkiri*. Publikatsiooni või kogu raamatu pealkiri. Kirjastuse nimi

Tõnisson, A. (2015). *Eesti majanduse põhisuunad*. Geograafia. Euroopa ja Eesti rahvastiku- ja majandusgeograafia. (lk 80-83). Kirjastus Koolibri.

Loks, M., & Loks, Ü. (2012). Loodusõpetus. Tööraamat 2. klassile. Kirjastus Koolibri.

Murulaid, R., Piirsalu, E., Vacht, P., & Vaino, K. (2016). Loodusõpetus VII klassile. Kirjastus Maurus.

The Editors of Encyclopaedia Britannica. (kuupäev puudub). *Grand Prix Racing*.

Encyclopaedia Britannica. Loetud 28. august 2023 aadressil

<https://www.britannica.com/sports/Grand-Prix-racing>

LISA 1. Uurimistöö tiitellehe näidis

Lähte Ühisgümnaasium

LEHMA KLOONIMINE

Uurimistöö

Autor: Juku Maasikas

Juhendaja: Mari Jukusson

Lähte 2023

LISA 2. Loovtöö tiitellehe näidis

Lähte Ühisgümnaasium

SÕIDUAUTO SUBARU LEGACY KAPITAALREMONT

Loovtöö

Autor: Madis Kirpvähk

Juhendaja: Tiit Saluste

Lähte 2023

LISA 3. Viidete vormistamise näited

Allika tüüp	Nimi ja aasta sulgudes	Nimi tekstis, aasta sulgudes
Ühe autori teos	(Laanpere, 2013)	Laanpere (2013) on ...
Kahe autori teos	(Kollom & Tammets, 2017)	Kollom ja Tammets (2017) on ...
Kolme või enama autori teos	(Põldoja <i>et al.</i> , 2016)	Põldoja jt (2016) on ...
Grupi teos (lühendiga)	<i>Esimene viide:</i> (Haridus- ja Teadusministeerium [HTM], 2019) <i>Korduvad viited:</i> (HTM, 2019)	<i>Esimene viide:</i> Haridus- ja Teadusministeerium [HTM] (2019) on ... <i>Korduvad viited:</i> HTM (2019) on ...
Grupi teos (lühend puudub)	(Apple, 2019)	Apple (2019) on ...

LISA 4. Kasutatud allikate loetelu vormistamise näited

Digitaalselt esitatavate tööde kasutatud allikate loetelus peavad internetiallikate lingid olema aktiivsed, trükitud tööde puhul mitteaktiivsed.

Nr	Allika tüüp	Viide
1	Teadusajakirja artikkel internetiaadressiga	Rannikmäe, M., Reiska, P., & Soobard, R. (2017). <i>Õpilaste loodusteadusliku kirjaoskuse tasemete muutus gümnaasiumiõpingute jooksul</i>. Eesti Haridusteaduste Ajakiri, 5(1), 59-98. http://dx.doi.org/10.12697/eha.2017.5.1.03 Tekstisese viite näide sulgudes: (Rannikmäe <i>et al.</i>, 2017) Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Rannikmäe jt (2017) sõnul...
2	Terve raamat (trükitud); tooteinfo füüsilise toote infosildil	Murulaid, R., Piirsalu, E., Vacht, P., & Vaino, K. (2016). Loodusõpetus VII klassile. Kirjastus Maurus. Tekstisese viite näide sulgudes: ... ei toimu reaktsiooni (Murulaid <i>et al.</i>, 2016). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Murulaid jt (2016) sõnul...
3	Peatükk raamatus (trükitud)	Tõnisson, A. (2015). <i>Eesti majanduse põhisuunad</i>. Geograafia. Euroopa ja Eesti rahvastiku- ja majandusgeograafia. (lk 80–83). Kirjastus Koolibri. Tekstisese viite näide sulgudes: ... on põllumajandus (Tõnisson, 2015).

		<i>Tekstisese viite näide lause sõnastuses:</i> Tõnisson (2015) väidab...
4	Sõnastiku, tesauruse või entsüklopeedia sissekanne, mille autoriks on grupp	The Editors of Encyclopaedia Britannica. (kuupäev puudub). <i>Grand Prix Racing</i>. Encyclopaedia Britannica. Loetud 28. august 2023 aadressil https://www.britannica.com/sports/Grand-Prix-racing <i>Tekstisese viite näide sulgudes:</i> ... oli 1950. aastal (The Editors of Encyclopaedia Britannica, kuupäev puudub). <i>Tekstisese viite näide lause sõnastuses:</i> The Editors of Encyclopaedia Britannica (kuupäev puudub) koostatud artiklis... Kui artiklit täiendatakse ning varasemad versioonid ei ole kättesaadavad, siis tuleks märkida avaldamise ajaks „kuupäev puudub“ ning lisada aadressile lugemise kuupäev.
5	Sõnastiku, tesauruse või entsüklopeedia sissekanne, mille autoriteks on isikud	Usher, E. L., & Morris, D. B. (2012). <i>Academic motivation</i>. Encyclopedia of the Sciences of Learning. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1428-6_834 <i>Tekstisese viite näide sulgudes:</i> ... ei ole tekitanud (Usher & Morris, 2012). <i>Tekstisese viite näide lause sõnastuses:</i> Usher ja Morris (2012) defineerivad...
6	Vikipeedia artikkel (lubatud ainult põhikoolis)	Tartu Ülikool. (2023, 23. aprill). Vikipeedia. https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikool <i>Tekstisese viite näide sulgudes:</i> ... asub Tartus („Tartu Ülikool“, 2023). <i>Tekstisese viite näide lause sõnastuses:</i> „Tartu Ülikool“ (2023) artiklis...

		Vikipeedia artiklite puhul tuleks viidata kasutatud artikli arhiveeritud versioonile, mis on kättesaadav „View history“ või „Näita ajalugu“ lehel. Inglisekeelne nimetus leheküljel on Wikipedia, eestikeelne nimetus Vikipeedia.
7	Teise õpilase loov- ja uurimistöö, ülikooli lõputöö	Voitka, J. H., (2022). <i>Jäätmekäitluse õppematerjali „Jäätmed pole kõigest prügi“ koostamine 6. klassile</i> [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. https://dspace.ut.ee/handle/10062/83170 Tekstisese viite näide sulgudes: ... ei olnud mõju (Voitka, 2022). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Voitka (2022) väidab... Töö aste (loovtöö, uurimistöö, bakalaureusetöö, magistritöö) kirjutatakse viites pealkirja järel kandilistesse sulgudesse. Doktoritööd lähevad teadusliku artikli kategooria alla (näide nr 1). Koolitöö raames loodud referaatidele viitamine pole lubatud.
8	YouTube'i video, Spotify podcast, fotod, joonised, illustratsioonid jm üleslaetud meedia	National Geographic. (2019, 25. juuli). <i>Sharks 101 National Geographic</i> [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=4HGNqFdaD34 Tekstisese viite sulgudes: ... on kiskjad (National Geographic, 2019). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: National Geographic (2019) videos... Lähte Ühisgümnaasium. (kuupäev puudub). <i>Lähte Ühisraamatukogu</i> [Foto]. https://lahteyg.ee/Lahte_Uhisraamatukogu_796 Joonise pealkirjas viite näide sulgudes: Joonis 5. Lähte Ühisraamatukogu riulid (Lähte Ühisgümnaasium, kuupäev puudub)

		Joonise pealkirjas viite näide pealkirja sõnastuses: Joonis 5. Lähte Ühisgümnaasiumi (kuupäev puudub) veebilehel foto Lähte Ühisraamatukogust Meedia tüüp (video, <i>podcast</i>, laul vm) kirjutatakse viites pealkirja järele kandilistesse sulgudesse. Autorina näidatakse viites isikut või organisatsiooni, kelle kasutajakontolt on meedia avaldatud. Kui meedias esineb keegi teine inimene, siis tuleks esineja ära nimetada lause sõnastuses.
9	Ajakirja, ajalehe, uudise, blogipostituse artikkel veebis (uudisteportaalil)	Ennet, P. (2023, 21. august). <i>Ultraheli viib tardumusse</i>. ERR Novaator. https://novaator.err.ee/1609070699/ultraheli-viib-tardumusse Tekstisese viite näide sulgudes: ... langes kehatemperatuur (Ennet, 2023). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Ennet (2023) võtab kokku...
10	Veebilehekülg, mille autoriks on organisatsioon, sh e-poed	Haridus- ja Noorteamet. (2023, 1. juuni). <i>Riigieksamid</i>. https://harno.ee/eksamid-testid-ja-uuringud/eksamid-testid-ja-lopudokumendid/riigieksamid Tekstisese viite näide sulgudes: ... kontrollida teadmisi (Haridus- ja Noorteamet, 2023). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Haridus- ja Noorteamet (2023) on koostanud... Apple Store. (kuupäev puudub). <i>Buy iPhone 16</i>. Loetud 10. septembril 2025 aadressil https://www.apple.com/shop/buy-iphone/iphone-16 Tekstisese viite näide sulgudes: ... on 256 gigabaiti (Apple Store, kuupäev puudub). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Apple Store (kuupäev puudub) tootelehel...

		E-poe kaudu tooteinfole viitamine peab olema võimalikult algse tootja e-poe lehele.
11	Veebilehekülg, mille autoriks on isikud	Riebeek, H. (2011, 16. juuni). <i>The Carbon Cycle</i>. NASA Earth Observatory. https://www.earthobservatory.nasa.gov/features/CarbonCycle Tekstisese viite näide sulgudes: ... on atmosfääris tõusnud (Riebeek, 2011). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Riebeek (2011) väidab...
12	Tehisaru vestlus (vaja eelnevalt luba aineõpetajalt)	OpenAI. (2025). <i>ChatGPT</i> (versioon 5 Thinking) [Generatiivne tehisintellekt]. https://chatgpt.com/share/e/68c161d8-b79c-8016-859a-60ded070de3e Tekstisese viite näide sulgudes: ... mida väidab ka tehisaru (OpenAI, 2025). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: OpenAI (2025) genereeritud teksti järgi... Autoriks tuleb märkida tehisaru mudeli omanik. Pealkirjaks tuleb märkida tehisaru nimetus, millele järgneb ümarates sulgudes versiooni täpsustus ning kandilistes sulgudes, mis tüüpi tehisaruga on tegemist. Lõppu tuleb lisada jagatav otselink vestlusele, mille käigus saadi informatsioon, mis on töösse kirjutatud.
13	Riigi Teatajas avaldatud õigusakt	<i>Jäätmeseadus</i>. (2004). RT I, 01.05.2004, 9, 52. https://www.riigiteataja.ee/akt/130122011051 Tekstisese viite näide sulgudes: ... ei ole Eestis lubatud (Jäätmeseadus, 2004). Tekstisese viite näide lause sõnastuses: Jäätmeseadus (2004) keelab...

